

Вікторыя Уласевіч

Narodowa Akademia Nauk Białorusi (Mińsk, Białoruś)
National Academy of Sciences of Belarus (Minsk, Belarus)

E-mail: ulasevich_v@mail.ru

Новыя і актуалізаваныя запазычанні з польскай мовы ў беларускай мове пачатку XXI ст. і іх адлюстраванне ў лексікаграфічных выданнях

Nowe i aktualizowane zapożyczenia z języka polskiego w języku białoruskim na początku XXI wieku i ich odzwierciedlenie w opracowaniach leksykograficznych

New and Actualized Borrowings from the Polish Language in the Belarusian Language in the Beginning of the 21st Century and Their Reflection in Lexicographical Works

Лексічныя працэсы ў беларускай мове канца XX – пачатку XXI стст. пад уплывам шэрага паза- і ўнутрымоўных фактараў маюць некаторыя спецыфічныя рысы. Гэты час характарызуецца значнымі зменамі ў грамадскім жыцці, якія паўплывалі на развіццё і функцыянаванне мовы, таму гэты перыяд можна вызначыць як своеасаблівы этап у развіцці беларускай мовы.

Аб'ектыўныя патрабаванні развіцця і ўдасканалення мовы і рознае суб'ектыўнае разуменне шляхоў, па якіх будзе ісці далейшае развіццё беларускай мовы, прывялі да таго, што ў беларускім грамадстве склаліся дзве плыні: „рэфарматарская” („радыкальная”) і „традыцыяналісцкая” („кансерватыўная”)¹. „Рэфарматы” лічаць патрэбным аднавіць узоры моўнай дзейнасці 20-х гадоў XX ст. як у галіне правапісу, арфаэпіі, граматыкі, так і ў сферы словаўтварэння і словаўжывання. „Традыцыяналісты” выступаюць за захаванне (з некаторымі ўдакладненнямі) нормаў, што склаліся ў моўнай практыцы ў савецкі час. Пры гэтым адзначаецца, што „ў сацыяльных абставінах, калі літаратурная мова губляе

¹ *Białoruskaja mowa: Najnowsze dzieje języków słowiańskich*, red. A. Lukašanec, M. Prigodzič, L. Sjałmeška, Opole 1998, s. 52–53. Нl. taksama: S. Zaprudski, *Staulennie da niekatorych inawacyj białoruskaj mowy (pawodle dadziennyh sacyjalinhwistycznaha apytannia)*, „Studia Białoruśnystyczne” 2008, 2, s. 303–327, [w:] <http://www.bsu.by/Cache/pdf/213073.pdf>.

свае пазіцыі ў грамадстве, лексічны разнабой наносіць ёй непапраўную шкоду”². Функцыянаванне мовы ў такіх умовах не магло не паўплываць і на яе лексічную сістэму.

Характэрным для сучаснай беларускай мовы з’яўляецца тое, што ў ёй адбываецца „перагляд арыенціраў у моўным развіцці”³, які закранае і працэсы запазычвання. Калі раней іншамоўная лексіка папаўнялася ў асноўным праз пасрэдніцтва рускай мовы і непасрэдна русізмамі, то пачынаючы з 90-х гадоў XX ст. праяўляецца тэндэнцыя пазбаўлення ад русізмаў, „робіцца прыкметны крэн у бок «заходніх» крыніц папаўнення лексічных сродкаў”⁴, актывізуецца працэс запазычвання лексікі з польскай мовы і праз яе пасрэдніцтва. „Спецыфіка гэтага перыяду заключаецца ў тым, што, па-першае, пры захаванні тэндэнцыі на збліжэнне з рускай мовай (інтэрнацыяналізацыя) паралельна актуалізуецца тэндэнцыя на адштурхоўванне ад яе (нацыяналізацыя). Па-другое, адштурхоўванне ад рускай мовы ажыўляе тэндэнцыю на збліжэнне з польскай мовай (асабліва ў сферы лексікі)”⁵. Такім чынам, „у сучасных сацыялінгвістычных варунках гэта знаходзіць сваё адлюстраванне ў свядомым імкненні нацыянальна арыентаваных носьбітаў беларускай мовы абмежаваць, а часам проста ў некаторай ступені аслабіць відавочную блізкасць агульнага слоўнікавага фонду беларускай і рускай моў”⁶. Праўда, трэба заўважыць, што да русізмаў часта залічваюцца словы, па паходжанні агульныя для беларускай і рускай моў⁷. Пры гэтым лексічны адзінкі, агульныя з рускай мовай, замяняюцца не толькі непасрэдна паланізмамі, але і наватворамі, запазычаннямі з украінскай мовы і словамі, вярнутымі з пасіўнага запasu (словы, якія шырока выкарыстоўваліся ў 20-я гады XX ст., але з 30-х гадоў XX ст. знаходзіліся ў пасіўным запасы).

Характэрным у сувязі з вышэйсказаным з’яўляецца тое, што адны і тыя ж працэсы ў мове не толькі атрымліваюць палярныя ацэнкі, але і разглядаюцца неаднолькава: напрыклад, некаторыя лексемы рознымі даследчыкамі кваліфікуюцца або як запазычаныя з польскай мовы, або як наватворы, або як словы, вярнутыя

² A. I. Padłuzny, *Nienarmatyunaja leksika u terminalohii i pieryjadycznym druku*, [u:] *Pierspiektywy razwiccia i funkcyjawnania narmatyunaj leksiki*: Art. i materyjały miżnar. nawuk.-mietad. kanf., 22–23 maja 1998 g., Homel: Homiel. dziaż. un-t imia F. Skoryny, 1998, s. 5.

³ L. M. Szakun, „*Ushodnija*” i „*zachodnija*” *krynicy papauniennia leksicznych srodkau bielaruskaj mowy*, „*Wiesnik Biel. dziaż. un-ta. Sier. 4, Filahija. Żurnalistyka. Piedahohika. Psichahohika*” 1995, 2, s. 26.

⁴ *Ibidem*.

⁵ A. A. Łukaszaniec, *Miżslawianskaje mounaje uzajemadziejannie i dynamika litaraturnaj normy (bielaruskaja mowa pamiż ruskaj i polskaj)*, [u:] *Idem, Bielaruskaja mowa u XXI stahoddzi: razwiccio sistemy i prablemy funkcyjanawannia*, Minsk: Bielaruskaja nawuka, 2014, s. 48.

⁶ I. R. Szkraba, *Waryjantnaś u sfery inawacyj*, [u:] *Jazyk i socyum: Materyjały IV Mieždunar. nauc. konf. 1–2 diek. 2000 g, w 2 cz., cz. 2*, Minsk: Bieloruskij gosudarstwiennyj uniwersitet, 2001, s. 103.

⁷ A. I. Żurauski, *Prablemy norm bielaruskaj litaraturnaj mowy*, AN Bielarusi. Biel. kam. sławistaw, Minsk 1993, s. 27.

з пасіўнага запасу⁸. Адпаведна, і ацэнку гэтыя працэсы атрымліваюць супрацьлеглую, ад востра негатыўнай да адабральнай⁹. Прывядзём у гэтай сувязі словы А. І. Падлужнага: „За гістарычна кароткі перыяд ужо не пачуеш, што хто-небудзь нешта расказвае або гаворыць, трэба толькі *распавёў, мовіў*. Замена спрадвечна беларускіх слоў набыла характар стыхійнага няшчасця. Амаль цалкам выгнана слова *рысунак*, бо пішуць і гавораць толькі *малюнак*, хоць у беларускай мове дзесяткі слоў з каранем *-рыс-*; ужо няма *паражэнняў*, а ёсць *паразы*; няма *вечарынак*, затое ёсць *вечарыны* і *імпрэзы*; звычайным стала *напрыканцы*, а ў *канцы* ўжо знікла цалкам; няма *наслоў* ёсць толькі *амбасадары*; зніклі *выстаўкі*, бо з’явіліся *выставы*; замест *напіткаў* з’явіліся *напой*, замест *выступленняў* – *выступы* і да т. п.”¹⁰. Цікава, што апошнім часам быў знойдзены своеасаблівы кампраміс. Так, на думку А. А. Лукашанца, асобныя запазычанні з блізкароднасных моў з пазіцыяй сінхроннага словаўтварэння цалкам адпавядаюць усім прыкметам матываванага слова (маюць адпаведную словаўтваральную базу і вядомы словаўтваральнай сістэме беларускай мовы словаўтваральны фармант). Таму іх „запазычанасць” у пэўным сэнсе адступае на другі план і яны маюць усе падставы разглядацца як уласныя ўтварэнні¹¹. І такі пункт погляду мае месца, паколькі запазычванне ўяўляе сабой працяглы працэс ператварэння іншамоўных лексічных сродкаў у словы, падобныя спрадвечным. Гэты працэс прадугледжвае фанетыка-графічнае, граматычнае, словаўтваральнае і, галоўнае, семантычнае засваенне іншамоўных лексем. У выніку запазычання ўваходзяць у слоўнікавы склад прымаючай мовы і выразна адрозніваюцца ад адпаведных лексем мовы-крыніцы.

⁸ A. J. Bachańkou, H. F. Wiesztart, A. M. Pryszczepczyk, *Ci hlyboka dumau recenzient?*, „Połymia” 1987, 12, s. 209–211; I. Burłyka, M. Daniłowicz, N. Pamiečka, P. Sciacko, *Ci niama u artykule Paula Szuby bielarusafobstwa?*, „Rodnaje słowa” 1997, 12, s. 91–102; I. U. Kandracienia, *Nulsufiksálnyja nazouniki wa uschodniestawianskich i polskaj mowach*, [u:] *Bielaruskaja i ruskaja mowa u Bielarusi: Prablemy funkcyjnanawannia i uzajemadziejannia*. Tez. dakł. nawuk. kanf., pryswiecz. 20-hoddziu addz. bielsrus.-rus. moun. suwiaziej (siektara ruskaj mowy), NAN Bielarusi, In-t mowaznaustwa, red. A. A. Łukaszaniec, Minsk 1997, s. 35–36; *Eadem*, *Nulawaja sufiksacyja u sistemie suchasnaha bielaruskaha slowautwarennia*, [u:] *Bielaruskajaja mowa u druhoj palowie XX stahoddzia*: Materyjały Mižnar. nawuk. kanf., Minsk 1998, s. 113–115; A. A. Kaurus, *Da swajho słowa*, „Połymia” 1995, 5, s. 270–281; L. Kacapau, *Wystawka – słowa na cwiordym hruncie*, „Nastaunickaja hazieta” 2002, 5 studz.; I. J. Lepieszau, *Nowyja słowy aposznich hadou*, „Rodnaje słowa” 1999, 2, s. 77–85; P. Sadouski, *Czas odumu. Da wychadu 5-tonnaha Tlumaczalnaha słownika bielaruskaj mowy*, „Połymia” 1986, 5, s. 168–180; P. U. Sciacko, *Wystawka... Naturalnaje u bielaruskaj mowie słowa*, „Rodnaje słowa” 1994, 1, s. 31–33; *Idem*, *Prablemy leksicznaha narmawannia bielaruskaj mowy*: nawucz. dapam., Hrodna 1999; *Idem*, *Prablemy normy, kultury mowy*: nawucz. dapam., Hrodna 1998; *Idem*, *Pra wystawu i smietankowaje masła*, „Rodnaje słowa” 1992, 6, s. 40, 56; P. P. Szuba, *Polski uplyu na mowu bielaruskich srodkau masawaj infarmacyi*, „Rodnaje słowa” 1997, 10, s. 65–82 i insz.

⁹ Hl.: S. Zaprudski, *op. cit.*

¹⁰ A. I. Padłuźny, *Mowa: suchasnaść i buduczynia*, „Bielaruskaja dumka” 2006, 10, s. 163.

¹¹ A. A. Łukaszaniec, *Prablemy suchasnaha bielaruskaha slowautwarennia*, Minsk: Bielaruskaja nawuka, 2013, s. 33.

Да таго ж, на наш погляд, ацэначны падыход у лінгвістыцы не заўсёды пры-мальны, бо ён не дазваляе вызначыць унутраны стан мовы і тэндэнцыі яе развіцця. Асабліва гэта датычыць сінхроннага этапу, на якім прагназаванне развіцця лексічнай сістэмы беларускай мовы можа насіць толькі ўмоўны характар. Звычайна толькі моўная практыка здольна паказаць, якія з новых лексем замацаваныя ў яе слоўнікавым складзе.

У любым выпадку запазычаны адыгрываюць вялікую ролю ў працэсе ўзаемадзеяння блізкіх моў. Непасрэднае ўспрыманне, уключэнне ў слоўніковы склад беларускай мовы слоў з блізкароднасных моў адбываецца з надзвычайнай лёгкасцю, таму што граматычны лад, слоўніковы склад і тыпы словаўтварэння такіх моў даволі блізкія. Аднак, калі роднасць моў і спрыяе запазычванню слоў, яна ж і ўскладняе справу вызначэння такіх слоў у асяроддзі слоўнікавага складу беларускай мовы¹². Не ўсе запазычаны могуць быць выяўлены, бо пры іх вызначэнні нельга кіравацца толькі супадзеннем каранёў¹³. З прычыны ўсё той жа „генетычнай і структурнай блізкасці моў”¹⁴ могуць быць запазычаны і такія словы, якія па сваёй марфалагічнай форме не супярэчаць адпаведным заканамернасцям беларускай мовы. У выніку можа атрымацца, што марфалагічная і фанетычная форма і значэнне пэўнага слова адпавядаюць заканамернасцям беларускай мовы, і яно на гэтай падставе лічыцца спрадвечнабеларускім словам, а ў сапраўднасці можа аказацца запазычаннем¹⁵, ці наадварот.

Найбольш цеснымі і глыбокімі па сваіх выніках на працягу ўсёй гісторыі былі папераменна кантакты беларускай мовы то з польскай, то з рускай мовамі, а ў асобныя перыяды – адначасова і з той і з другой¹⁶. Беларуская-польскія моўныя кантакты маюць даўнюю гісторыю. На розных этапах свайго развіцця беларуская мова з большай ці меншай інтэнсіўнасцю запазычвала словы з польскай мовы і праз яе пасрэдніцтва. У XIX – пач. XX стст., калі працякаў інтэнсіўны працэс фарміравання агульнабеларускай мовы беларускага народа, польскія ўплыў заставаўся магутным фактарам развіцця і папаўнення беларускай лексікі. Актыўна запазычвалася польская лексіка і ў 20-я гады XX ст. Але пачынаючы з 30-х гадоў уваходжанне паланізмаў у беларускую лексіку амаль што не адбывалася па ідэалагічных прычынах і з-за паслаблення беларуска-польскіх кантактаў. З 90-х гадоў XX ст. роля польскай мовы як крыніцы запазычвання новых слоў зноў узмацнілася. Запазычваюцца не толькі ўласна паланізмы, але і словы, што раней былі запазычаны польскай мовай з іншых моў. Такім чынам польская мова

¹² M. I. Krukouski, *Ruski leksyczny wpływ na współczesny bielaruską literaturę*, Minsk 1958, s. 12.

¹³ L. Ramaniuk, *Da historyi polska-bielaruskich leksycznych uzajemswiaziej*, [u:] *Nawukowy zbornik*, Bielastok 1964, s. 264.

¹⁴ A. J. Bachańkou, *Razwiccio leksiki bielaruskaj literaturnaj mowy u sawiecki pierjad. Sacyjalinhwistychny narys*, Minsk 1982, s. 135.

¹⁵ M. I. Krukouski, *op. cit.*, s. 94.

¹⁶ A. J. Bachańkou, *op. cit.*, s. 134.

выступае як пасрэдніца ў перадачы слоў, што раней былі запазычаны ёю з заходнееўрапейскіх моў. Акрамя таго, актывізаваўся працэс ажыўлення ўстарэлых слоў. Выходзяць з пасіўнага запасу словы, якія былі запазычаны беларускай мовай з польскай раней, выкарыстоўваліся ў мове ў пачатку ХХ ст. (да 30-х гадоў) і былі зафіксаваны слоўнікамі таго часу.

І новыя, і актуалізаваныя паланізмы звычайна не абазначаюць новыя паняцці, а з'яўляюцца дублетами нарматыўных лексем. Яны „выступаюць своеасаблівымі «канкурэнтамі» агульных з рускай мовай лексем, імкнучыся выцесніць іх на перыферыю моўнай камунікацыі”¹⁷.

Паланізмы адносяцца да агульнаўжывальнай лексікі. У адрозненне ад запазычанняў з заходнееўрапейскіх моў, са славянскіх моў (у тым ліку з польскай) запазычваюцца не толькі назоўнікі, але і словы іншых часцін мовы (прычым многія лексемны з'яўляюцца аднакаранёвымі), што тлумачыцца фанетычнай, марфалагічнай і лексічнай блізкасцю гэтых моў. Яны адносяцца да розных лексіка-семантычных груп, сярод якіх, тым не менш, цяжка вызначыць пэўныя пераважаючыя (у параўнанні з лексікай, запазычанай з заходнееўрапейскіх моў, у большасці з англійскай і яе амерыканскага варыянта, дзе выразна выдзяляюцца пэўныя групы лексікі: эканамічная, грамадска-палітычная, сферы інфармацыйных тэхналогій і г.д.).

Нягледзячы на адмоўнае стаўленне да такіх інавацый з боку акадэмічнага мовазнаўства (гл. вышэй), многія з паланізмаў настолькі шырока ўжываюцца ў розных тэкстах сучаснай беларускай мовы, што яны пачалі фіксавацца ў рознастайных лексікаграфічных выданнях, у тым ліку ў нарматыўных.

Неабходнасць апісання новай лексікі беларускай мовы заўсёды ўсведамлялася беларускімі лексікографамі, і неалагізмы ўключаліся ў тлумачальныя і перакладныя слоўнікі. Так, у прадмове да *Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы* сказана, што „ў *Слоўнік* уключаны [...] новыя словы, утвораныя з беларускіх словаўтваральных элементаў або запазычаныя з іншых моў і засвоеныя шырокімі коламі грамадскасці (акселерацыя, дызайнер, касмабачанне, ланініяна, праграміст)”¹⁸. Падобную заўвагу знаходзім і ў прадмове да *Тлумачальнага слоўніка беларускай літаратурнай мовы* (далей – ТСБЛМ): „у слоўнік уключана шмат новых слоў, якія пачалі актыўна ўжывацца ў апошнія гады [...]. Сярод такой лексікі – словы з іншамоўнай асновай, словы, утвораныя ад іншамоўнай асновы пры дапамозе беларускіх марфалагічных сродкаў, і ўласна беларускія словы”¹⁹.

¹⁷ H. Arcimionak, *Bielaruska-polskaje leksychnaje uzajemadziejannie na suczasnym etapie*, [u:] *Bielaruskaja mowa: szlachi rozwiccia, kantakty, pierspiektywy*: Materyjaly III Miżnar. kanhresa bielarusistau, red. H. Cychun i insz., Minsk 2001 (Bielarusika = Albaruthenica, kn. 19), „Bielaruski knihazbor”, s. 147.

¹⁸ *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы*, red. K. K. Atrachowicz (K. Krapiwia), [u 5 t.], t. 1, Minsk 1977, Bielaruskaja sawieckaja encykłapiedyja, Minsk 1977, s. 7.

¹⁹ *Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы*, red. M. R. Sudnik, M. N. Kryuko, 2 wyd., Bielaruskaja encykłapiedyja im. Pietrusia Brouki, Minsk 1999, s. 3.

Аднак у нарматыўныя слоўнікі звычайна ўключаюцца словы, „засвоеныя шырокімі коламі грамадства”. Так, у прадмове да ТСБЛМ адзначана: „У апошнія гады ў сродках масавай інфармацыі, у публіцыстычных і інш. выданнях пачала ўжывацца вялікая колькасць слоў, сярод якіх ёсць яўныя словы-адназдэнкі, калькі, што маюць раўназначныя беларускія эквіваленты, а таксама шматлікія іншамовныя словы, якія пранікаюць у беларускую мову ў іх непасрэдным гучанні. Аўтарамі і рэдактарамі такія словы ў *Слоўнік* уключаліся з вялікай доляй асцярожнасці. Яны, думаецца, павінны прайсці яшчэ праверку часам”²⁰.

Сапраўды, толькі моўная практыка здольна паказаць, якія з наватвораў замацоўваюцца ў слоўнікавым складзе. Аднак у такім выпадку па-за слоўнікавай фіксацыяй застаецца вельмі багаты матэрыял, які адлюстроўвае найбольш рухомую частку слоўнікавага складу на ўзроўні кароткага часовага адрэзка, дэманструе моўную дынаміку, складаныя працэсы развіцця і фарміравання лексічнага складу пэўнай мовы ў канкрэтны перыяд часу. Такую задачу закліканы выконваць неаграфічныя выданні. У беларускім мовазнаўстве першым прыкладам неаграфічнага даследавання стаў *Слоўнік новых слоў беларускай мовы* В. І. Уласевіч і Н. М. Даўгулевіч (2009; далей – СНС)²¹. У *Слоўніку* прадстаўлена лексіка аднаго са складаных і супярэчлівых момантаў гісторыі беларускай мовы: канец ХХ – пачатак ХХІ стст., у тым ліку ў ім зафіксаваны запазычанні з польскай мовы і актуалізаваная лексіка польскага паходжання.

Галоўнай праблемай пры стварэнні слоўнікаў новых слоў у беларускай мове з’яўляецца тое, што тут заўсёды прысутнічае пэўная ступень суб’ектыўнасці яго стваральнікаў. Гэтая праблема ўзмацняецца тым, што Нацыянальны корпус беларускай мовы знаходзіцца толькі на стадыі стварэння. Таму ў неалагічных слоўніках у большасці выпадкаў не можа быць пададзены канкрэтны час першай фіксацыі слова ў мове, ступень распаўсюджанасці і асаблівасці выкарыстання ў тэкстах розных функцыянальных стыляў і пад. Безумоўна, „кожны асобны даследчык або ўкладальнік не ў стане ахапіць і прааналізаваць вялікія аб’ёмы інфармацыі без выкарыстання сучасных камп’ютарных тэхналогій. У такой сітуацыі адзіна магчымым выйсцем з’яўляецца стварэнне Нацыянальнага корпуса беларускай мовы, які ўключаў бы ў сябе тэксты рознай стылёвай і жанравай прыналежнасці і ахопліваў бы ўсе перыяды новай беларускай літаратурнай мовы”²².

²⁰ *Thumacjalny slounik bielaruskaj litaraturnaj mowy*, s. 4.

²¹ W. I. Ułasiewicz, N. M. Dauhulewicz, *Slounik nowych slou bielaruskaj mowy*, Instytut mowy i literatury imia Jakuba Kołasa i Janki Kupały NAN Białarusi, Minsk: Wydawiectwa „TetraSistems”, 2009.

²² I. L. Kapyłou, U. A. Koszczanka, *Korpus tekstaŭ jak asnowa aptymizacyi padrychtouki fundamentalnaha „Thumacjalnaha slounika bielaruskaj mowy”*, [u:] *Kompjuternaja lingwistika: naucznoje naprawlenije i uczebnaja disciplina*: sb. naucz. statiej, wyp. 1, ried. W. I. Kowal, Gomieli: Gomielskij gosudarstwienyj uniwersitet, im. F. Skoriny, 2010, s. 13.

Уключэнне паланізмаў у нарматыўныя арфаграфічныя і перакладныя слоўнікі таксама адбываецца ў сітуацыі, калі Нацыянальны корпус беларускай мовы ў поўным аб'ёме яшчэ адсутнічае. Таму і тут можна гаварыць пра пэўную суб'ектыўнасць лексікаграфу. Тым не менш, новыя паланізмы пачынаюць фіксавацца нарматыўнымі слоўнікамі. Параўнаем, наколькі лексемы, зафіксаваныя ў СНС, прадстаўлены ў акадэмічных слоўніках, выдадзеных на працягу апошніх гадоў²³.

АВАНГАРДОВЫ, *прым.* (польск. awangardowy). Які мае адносіны да авангардызму; авангардны, авангардысцкі. *Браў удзел у шэрагу выстаў авангардовага накірунку.* – ЛіМ 1998, № 18, с. 3. *А тыя, каму не хапіла месца ў першых элітэкіпажах авангардовых „літшатлаў”, не спяшаюцца засмучацца.* – ЛіМ 1996, № 1, с. 4. Лексема фіксуецца толькі СНС.

АМБАСАДА, *-ы, ж.* (польск. ambasada, ад фр. ambassade; англ. embassy). Пасольства. *Дарэчы, амбасада Ізраіля на Беларусі зрабіла добрай традыцыяй папаўненне фондаў бібліятэк яўрэйскай літаратурай.* – ЛіМ 1997, № 38, с. 2. *Саветнік па культуры амбасады Францыі ў Беларусі Сільвія Лемасон перадала ў падарунак кнігі аб Шагалі.* – „Звязда” 2002, 9 ліпеня. Лексема **амбасада** зафіксавана ў *Слоўніку беларускай мовы*²⁴ (далей – СБМ), *Беларуска-рускім слоўніку*²⁵ (далей – БРС), *Руска-беларускім слоўніку*²⁶ (далей – РБС), *Граматычным слоўніку назоўніка*²⁷ (далей – ГСН). Пры гэтым у РБС гэты варыянт падаецца другім пасля лексемы **пасольства**: *посольство – пасольства, амбасада.*

АМБАСАДАРА і **АМБАСАДАРО**, *-а, м.* (польск. ambasador, ад фр. ambassadeur; англ. ambassador). Пасол. *На вернісажы амбасадар Францыі ў Беларусі спадар Жаліф гаварыў, што Марк Шагал... належыць усяму чалавецтву.* – ЛіМ 1997, № 24, с. 2. *У не так вялікім Боне, накуль яшчэ сталіцы аб'яднанай Германіі, ёсць амбасадар Беларусі.* – ЛіМ 1996, № 25, с. 15. *Ладзім цяпер адносіны з Бермудскім трохвугольнікам. Зацвердзілі тэкст дагавора, персону амбасадора.* – ЛіМ 1998, № 8, с. 16. Лексема **амбасадар** зафіксавана СБМ, БРС, РБС і ГСН. У РБС падаецца пасля лексемы **пасол**: *посол – пасол, амбасадар.* Варыянт **амбасадор** слоўнікамі не фіксуецца.

²³ Паколькі разгледзець усе паланізмы, зафіксаваныя ў СНС, у адным артыкуле не ўяўляецца магчымым, прывядзём толькі найбольш характэрныя прыклады.

²⁴ *Slounik bielaruskaj mowy*, red. A. A. Łukaszaniec, W. P. Rusak, NAN Białarusi, In-t mowy i lit. imia Jakuba Kołasa i Janki Kupały, Minsk 2012.

²⁵ *Bielaruska-ruski slounik*, u 3 t. (Bolsz za 110.000 słou), red. A. A. Łukaszaniec; NAN Białarusi, In-t mowy i litaratury imia Jakuba Kołasa i Janki Kupały, 4 wyd., pieraprac. i dap., Minsk 2012.

²⁶ *Russko-bieloruskij stowar' / Ruska-bielaruski slounik*, 3 t., red. A. A. Łukaszaniec, NAN Białarusi, In-t jazyka i litaratury im. Jakuba Kołasa i Janki Kupały, izd. 10, pierierab. i dop., Minsk 2012.

²⁷ *Hramatyczny slounik nazounika*, red. W. P. Rusak, NAN Białarusi, Centr dasled. białarus. kultury, mowy i lit., „In-t mowy i lit. imia J. Kołasa i J. Kupały”, 2 wyd., daprac., Minsk 2013. Ibidem.

АДСОТАК, -тка, м. (польск. odsetek, укр. відсоток). Працэнт. *Дзевяноста во-сем адсоткаў сённяшняга Саюза пісьменнікаў займаюць тую ж самую пазіцыю, як „Тутэйшыя” дзевяць гадоў таму.* – ЛіМ 1998, № 17, с. 7. *Віно цябе супакоіла на тры адсоткі, астатнія дзевяноста сем – ты сам сябе вылечыў.* – „Маладо-сць” 1998, № 5, с. 146. Адны даследчыкі разглядаюць бел. адсотак як запазычанне з украінскай мовы²⁸, другія – як запазычанне з польскай мовы²⁹. Лексема выкарыстоўвалася ў беларускай мове ў 20-я гады ХХ ст., упершыню зафіксавана ў 1-м выпуску *Беларускай навуковай тэрміналогіі*³⁰ (далей – БНТ-1): *процент – адсотак, процант*. Фіксуецца *Беларуска-расейскім слоўнікам і Расейска-беларускім слоўнікам* М. Байкова і С. Некрашэвіча³¹ (далей – БРС–26 і РБС–28). Лексема **адсотак** прадстаўлена ў СБМ, БРС, РБС, але адсутнічае ў ГСН. У РБС: *процент – працэнт, адсотак*.

АНГЕЛЬСКІ, прым. (польск. angelski). Англійскі. *Здзіўляе ўзровень валодання ўдзельнікамі семінара ангельскай мовай.* – ЛіМ 1998, № 3, с. 15. *Беларускі тэкст суправаджаўся ангельскім перакладам...* – ЛіМ 1998, № 29, с. 6. Лексема *ангельскі* зафіксавана ў БРС–26, РБС–28 і ў слоўніку Станкевіча³² (далей – Стан-92). У БРС: *ангельскі – уст., разг. аглицкій*. У СБМ і РБС лексема не прадстаўлена.

ВЫБІТНЫ, прым. (польск. wybitny). Выдатны, выключны, незвычайны. *Радасным смехам адорвае мяне Мудроў са сваім Іванам Бяньковым – можа, самым выбітным персанажам у сучаснай беларускай прозе.* – ЛіМ 1996, № 22, с. 6. *Работа нямецкіх лялечнікаў пакінула глыбокае ўражанне найвышэйшай прафесійнасцю... – ад выканання лялек да выбітнай тэхнікі лялькаваджэння.* – ЛіМ 1996, № 48, с. 11. Фіксуецца СБМ, адсутнічае ў БРС, РБС. Прыслоўе **выбітна** (польск. wybitnie – выключна, выдатна, незвычайна) фіксуецца толькі СБМ; назоўнік **выбітнасць** (польск. wybitność – незвычайнасць, выключнасць) прадстаўлены ў СБМ і ГСН.

ВЫКШТАЛЦІЦЬ, зак. (польск. wykształcić). Адукаваць, выхаваць, сфарміраваць, развіць. *Тэлефільм „Пастка для зубра” і рэжысёр В. Шавялевіч выкшталцілі для купалаўцаў выбітнага Ягайду.* – ЛіМ 1998, № 4, с. 10. Дзяслоў **выкшталціць**, як і прыметнік **выкшталцоны** (польск. wykształcony), фіксуецца толькі СНС.

²⁸ M. H. Bułachau, *Razwiccio bielaruskaj litaraturnaj mowy u XIX–XX stst. wa uzajemaadnosinach z inszymi slawianskimi mowami*, Minsk 1958, s. 43.

²⁹ *Leksikalohija suczasnaj bielaruskaj litaraturnaj mowy*, red. A. J. Bachańkou, Minsk 1994, s. 176.

³⁰ *Bielaruskaja nawukowaja terminolohija*, вып. 1. *Elementarnaja matematyka*, Miensk 1922.

³¹ M. Bajkou, Ś. Niekraszewicz, *Bielarуска-rasijski slounik, Dziaŭaunaje wydawiectwa Bielarusi*, Miensk 1926; Ś. Niekraszewicz, M. Bajkou, *Rasijska-bielarусki slounik*, Minsk 1928.

³² J. Stankiewicz, *Bielarуска-rasijski (Wialikalitowska-rasijski) slounik / Byelorussian-Russian (Greatlitvan-Russian) Dictionary*, New York: Published by: Lew Sapieha Greatlitvan (Byelorussian) Foundation, 1992.

ВЫСТАВА, -ы, ж. (польск. wystawa; укр. вистава). Выстаўка. *Напачатку мая ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь пачала сваю экспазіцыйную працу адна асаблівая выстава.* – ЛіМ 1996, № 22, с. 15. *Наведвальнікаў большасці рынкаў і гандлёвых выстаў сталіцы і некаторых буйных гарадоў краіны 31 ліпеня чакала расчараванне – пустыя гандлёвыя рады ці нязгода прадпрыемстваў рэалізоўваць тавары.* – „Звязда” 2002, 2 жніўня. А. А. Лукашанец адзначае, што „запазычаны з польскай мовы назоўнік **выстава**... сімвалізуе ажыўленне непрадуктыўнага словаўтваральнага тыпу „аснова дзеяслова + нулявы суфікс + нехарактэрная змена націску”³³. П. У. Сцяцко, наадварот, даказвае, што „ў беларускай мове якраз зусім натуральныя суадносіны ўтваральных і вытворных словаў гэтай мадэлі”³⁴. Лексема фіксуецца СБМ, ГСН і РБС, але адсутнічае ў БРС. У РБС: *выставка* – *выстаўка, выстава*; але: *выставка-продажа* – *выстаўка-продаж*. У СНС, СБМ і ГСН зафіксаваны лексемны **выстава-кірмаш, выстава-конкурс, выстава-продаж і выстава-прэзентацыя**, якія не фіксуюцца перакладнымі слоўнікамі. Пры гэтым цікава, што ў СБМ і ГСН прадстаўлена толькі лексема **выстаўка-продаж** і няма лексем **выстаўка-кірмаш, выстаўка-конкурс і выстаўка-прэзентацыя**.

ГЖЭЧНЫ, прым. (польск. grzeczny). Ветлівы, выхаваны, далікатны, пачцівы. *Ці ёй ужо абьякавае ягонае пачуццё, пачуццё вясковага юнака, які добра вучыцца і, як усе лічаць, гжэчны?* – „Польмя” 1996, № 4, с. 92. *Ды гэтым разам гэты гжэчны масквіч абурывае мяне безадказнасцю.* – ЛіМ 1998, № 39, с. 10. Прыметнік **гжэчны**, як і назоўнік **гжэчнасць** (польск. grzeczność), фіксуецца толькі СНС.

ЗАДЗІНОЧАННЕ, -я, н. (польск. zjednoczenie). Аб’яднанне. *У нашай сітуацыі задзіночанне патрэбнае для ратавання ад смерці ягоных супольнікаў.* – „Малодосць” 1998, № 7, с. 234. *Сярод маладзёжных арганізацый сёння вылучаецца студыя „Ліцвіны” – дзецішча творчага калектыву, у які ўваходзяць і былыя сябры літаратурна-мастацкай суполкі **Задзіночання** беларускіх студэнтаў.* – ЛіМ 1998, № 2, с. 10. Зафіксаваны Стан-92. Фіксуецца СБМ і РБС (*объединение* – аб’яднанне, [товарищество, организация – ешчэ] *задзіночанне, згуртаванне*); адсутнічае ў ГСН і БРС.

ІМПРЭЗА, -ы, ж. (польск. impreza). Мерапрыемства. *У Наваполацку адбылася імпрэза, прысвечаная 3-годдзю Таварыства вольных літаратараў.* – ЛіМ 1996, № 24, с. 6. *Адчуваю толькі, як і ў ранейшых палітычных імпрэзах, пэўную накіраванасць.* – „Польмя” 1997, № 12, с. 96. Лексема фіксуецца СБМ і ГСН, але адсутнічае ў РБС. У БРС: *импрэза* – *импреза* (відавочна, што гэта памылка, бо ў слоўніках рускай мовы лексема **импреза** адсутнічае).

³³ А. А. Łukaszaniec, *Aktywność w procesie u nowoczesnym bielaruskim słowotwórczym*, [u:] *Bielaruskaja mowa u druhoj palowie XX stahoddzia*: Materyjały Miżnar. nawuk. kanf., Bielaruski dziaŭstau uniwersitet, Minsk 1998, s. 25.

³⁴ P. U. Sciacko, *Wystawa... Naturalnaje u bielaruskaj mowie słowa*, s. 32.

ІНСТЫТУЦЫЯ, -і, ж. (польск. instytucja). Установа, арганізацыя. *Значыць, трансфармацыя свядомасці грамадства мажлівая... у выпадку пашанотнага стаўлення да беларускай культуры, гісторыі і мовы ў дзяржаўных афіцыйных інстытуцыях.* – ЛіМ 1998, № 20, с. 5. *Я, здаецца, перамацаў усе магчымыя дзяржаўныя, грамадскія, палітычныя і сацыяльныя інстытуцыі.* – ЛіМ 1998, № 17, с. 5. Лексема зафіксавана ў РБС–28. Фіксуецца СБМ і ГСН, але адсутнічае ў БРС і РБС.

КАЛЯЖА́НКА і КАЛЕЖА́НКА, -і, ж. (польск. koleżanka). Дзяўчына або жанчына, якая вучыцца, працуе з кім-небудзь; калега, таварыш па працы. *Пётр Еўдакімавіч... не мог не паважаць сваю каляжанку.* – „Польмя” 1998, № 6, с. 57. *У паштальёнаў Алены Ульячкі і Аксаны Баравік адукацыя незакончаная (пакуль) вышэйшая, у іх каляжанак – сярэдняя.* – „Звязда” 2005, 17 снежня. *Калі на сцэну выйшла наша калежанка, журналістка з Літвы, зала ўстала.* – ЛіМ 1997, № 9, с. 10. *Калежанка мая... не магла даўмецца: скульп у людзях такая настальгія на мінулым.* – ЛіМ 1998, № 22, с. 10. Варыянт **калежанка** зафіксаваны ў *Слоўніку беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе награнічча*³⁵; **каляжанка** (і **куляжанка**) – у *Слоўніку гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі*³⁶. Варыянт **каляжанка** фіксуецца СБМ і ГСН, але адсутнічае ў БРС і РБС. Варыянт **калежанка** ў нарматыўных слоўніках не зафіксаваны. Узнікненне варыянтаў звязана з праблемай адлюстравання ці неадлюстравання якання ў словах іншамойнага паходжання.

КАМЕНТА́Р, -у, м. (польск. komentarz; укр. коментар). Каментарый. *Укладанне, рэдагаванне і каментар зборніка – Сяргея Панізніка.* – ЛіМ 1996, № 40, с. 13. *Наша задача – давесці іх да гледача, звёўшы на нішто свой каментар.* – ЛіМ 1996, № 35, с. 11. Фіксуецца толькі СНС.

КІРОЎЦА, -ы, м. (польск. kierowca). Вадзіцель, шафёр. *Кіроўца 53-га тралейбуса абвясічае прыпынкі па-беларуску.* – ЛіМ 1998, № 33, с. 5. *Як наведамілі БелаПАН у адзеле ўнутраных спраў на транспарце УУС Брэсцкага аблвыканкама, кіроўца выехаў на чыгуначныя пуці пры працуючай светлавой і гукавой сігналізацыі.* – „Народная воля” 2004, 1 чэрвеня. Фіксуецца СБМ і ГСН, але адсутнічае ў БРС і РБС.

КУЛЬТУРО́ВЫ, прым. (польск. kulturowy). Культурны. *Згадваю ўсё чыста спантанна. І гяду гаворку пра культуровыя абишары.* – ЛіМ 1998, № 6, с. 14. Фіксуецца толькі СНС.

КШТА́ЛЦІЦЬ, незак. (польск. kształcić). Развіваць, вучыць. *Прафесія апэратара... вымагае ад носьбіта-творцы кшталціць сябе.* – ЛіМ 1997, № 10, с. 11. Фіксуецца толькі СНС (як і дзеяслоў **кшталціцца** [польск. kształcić się]).

³⁵ *Słownik białoruskich haworak paunocna-zachodniej Bielarusi i jaje pahraniczczu*, t. 2, red. J. F. Mackiewicz, Minsk: Nawuka i technika, 1980, s. 372.

³⁶ *Słownik haworak centralnych rajonau Bielarusi*, [u 2 t.], t. 1, red. J. S. Miacielskaja, Minsk: Uniwersyteckaje, 1990 s. 179.

МА́ПА, -ы, ж. (польск. тара). Геаграфічная карта. *Парыжэлая..., старая мапа Гродзенскай губерні таксама ўтрымлівае ў гэтым месцы шуканую назву...* – „Полымя” 1997, № 12, с. 175. *І калі зірнуць на палітычную мапу, то сёння рэгіянальная Еўропа прыкладна нагадвае Еўропу часоў Свяшчэннай Рымскай імперыі...* – „Маладосць” 1998, № 5, с. 197. Гэта слова было запазычана беларускай мовай праз польскую (польск. тара ‘геаграфічная карта’, ад ням. Марре; параўн.: англ. map) прыблізна ў другой палове ці нават у канцы XIX ст.³⁷, зафіксавана *Этымалагічным слоўнікам беларускай мовы*³⁸. У 20-я гады XX ст. лексема **мапа** шырока выкарыстоўвалася і зафіксавана БРС-26 і РБС-28. Слова вядома некаторым беларускім гаворкам, яно зафіксавана *Слоўнікам гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі*³⁹: **мапа** – карта. У наш час слова **мапа** фіксуе *Слоўнік безэквівалентнай лексики*⁴⁰. Іншымі слоўнікамі лексема не фіксуецца.

НАКЛА́Д, -у, м. (польск. nakład). Тыраж. *Альбом выйшаў накладам у дзве тысячы асобнікаў.* – ЛіМ 1998, № 13, с. 3. *...Перад навагоднімі святамі быў аддрукаваны дадатковы наклад „Каралёў раёну”, які можа быць выдатным падарункам для сяброў, якія за сталом любяць спяваць нашы застольныя песні.* – „Звязда” 2004, 9 студзеня. У БРС-26: **наклад** – иждивение, средства; налог. Фіксуецца СБМ, ГСН, БРС і РБС (*тираж – тыраж, наклад*).

НАПО́Й, -ю, м. (польск. parój, укр. напій). Напітак, пітво. *За ўжыванне алкаголю на вытворчасці затрымана больш за 23 тысячы чалавек, за з’яўленне ў п’яным відзе ў грамадскіх месцах і распіццё спіртных напояў там, дзе гэта забаронена, – амаль 300 тысяч.* – ЛіМ 1998, № 32, с. 5. *Павялічылася вытворчасць мясных і раслінных кансерваў, безалкагольных напояў.* – „Звязда” 2002, 5 ліпеня. Лексема зафіксавана БРС-26 і РБС-28. Прадстаўлена ў *Руска-беларускім слоўніку* (1953)⁴¹. Фіксуецца СБМ, ГСН і РБС (*напиток – напітак, напой*), але адсутнічае ў БРС.

НАСТУ́ПСТВА, -а, н. (польск. następstwo). Вынік. *Памятаецца, адно з іх [пытанняў] тычылася праблем, звязаных з наступствамі чарнобыльскай катастрофы.* – „Маладосць” 1997, № 6, с. 194. *Дэкрэт Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 16 Аб упарадкаванні выкарыстання сродкаў, якія накіроўваюцца на ліквідацыю наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС.* – „Звязда” 2002, 17 ліпеня. У БРС-26: **наступства** – преемство, преемственность. З падобнымі значэннямі фіксуецца ў Стан-92. Лексема не зафіксавана ў ТСБЛІМ, але выка-

³⁷ I. K. Hiermanowicz, *Palanizny u bielaruskaj litaraturnaj mowie 20 – pierszaj palawinie 30-ch hadou XX stahoddzia*, „Wiesci AN BSSR. Sier. hramad. naw.” 1962, 2, s. 90.

³⁸ *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы*, т. 6, red. H. A. Cychun, Minsk: Bielaruskaja nawuka, 1990, s. 223.

³⁹ *Слоўнік гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі*, s. 225.

⁴⁰ I. R. Szkraha, *Samabytnaje slowa: Slovník bielaruskaj biezekwiwalentnaj leksiki (u ruskamounym daczynienni)*, Minsk 1994, s. 111.

⁴¹ *Ruska-bielaruski slovník*, red. J. Kołas, K. Krapiva, P. Hlebka, Maskwa: Dziařaunaje wydawiectwa zamieźnych i nacynjalnych slovníkau, 1953.

рыстоўваецца пры тлумачэнні значэння слова **ліквідатар** у прыкладзе, што ілюструе ўжыванне гэтага слова ў мове: „*Ліквідатар. Той, хто займаецца ліквідацыйнай чаго-н. Л. наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС*”. Фіксуецца СБМ, ГСН, БРС, але адсутнічае ў РБС.

ПЛЯЦАК, -а́, м. (польск. plecak). Рукзак. *Задарма ўжо не падбяруць, не падвязуць. Тым больш з грувасткімі пляцакамі*. – ЛіМ 1999, № 39, с. 5. Фіксуецца толькі РБС: *рюкзак – запlechнік, пляцак, рукзак*; адсутнічае ў СБМ, ГСН і БРС. Слова прадстаўлена таксама ў *Слоўніку безэквівалентнай лексікі з паметай абл.*⁴².

СЛУХАЎКА, -і, ж. (польск. słuchawka, укр. слухавка). Тэлефонная трубка. *Хвіліна чакання – і вось на тым канцы тэлефоннага дроту, за тысячу кіламетраў ад Белавежы, слухаўку зняў Гарбачоў*. – ЛіМ 1993, № 38, с. 5. *Вераніка пакутліва падымала слухаўку тэлефона*. – „Маладосць” 1998, № 5, с. 153. У Стан-92 зафіксавана слова **слухалка** – *слуховая трубка*. Фіксуецца толькі СНС.

СПАРТÓВЕЦ, -бўца, м. (польск. sportowiec). Спартсмен. *Права падбіраць сабе каманды мелі нашы самыя лепшыя спартоўцы*. – ЛіМ 1997, № 41, с. 14. *Спартоўцы спаборнічаюць на стадыёнах*. – ЛіМ 1998, № 8, с. 2. Фіксуецца толькі СНС (як і прыметнік **спартовы** [польск. sportowy]).

СТАСУ́НКІ, -аў, толькі мн. (польск. stosunek). Адносіны, сувязь, зносіны. У Расіі з Балтыйяй больш цывілізаваныя **стасункі**, чым з краінамі СНД. – ЛіМ 1996, № 34, с. 2. ...*Так пазначыць у лістах да Марыі Канстанцінаўны Хайноўскай свае стасункі з Уладзіславай Францаўнай Канстанцыя Буёло*. – „Полымя” 1996, № 5, с. 278. Упершыню слова **стасунак** было зафіксавана ў БНТ–1; фіксуецца БРС–26 і РБС–28. Але адносіны да гэтага слова не былі адназначнымі. Так, Антон Адамовіч пісаў у часопісе „Узвышша”: „Слова **стасунак**, якое часам ужываецца для перадачы *дачыненя*, апрача таго, што крышку чужавата сваёю формаю (суфікс *-унак*) нашай мове, больш надаецца для перадачы расійскага *соотношение* (мяркуючы на прэфікс *с-*), бо магчымае ўтварэнне ад *дачыненя* – *судачыненя* крыху няпрыгожа”⁴³. Фіксуецца СБМ, ГСН і РБС (*отношение* – 3. [общение, связи] *адносіны, стасункі*), але не прадстаўлена ў БРС.

СТРАЙК, -у, м. (польск. strajk, ад ням. Streik). Забастоўка, стачка. *Раішэнне аб агульнаацяянальным страйку застаецца ў сіле*. – ЛіМ 1993, № 51, с. 2. *Страйк пілотаў і вымушаная затрымка рэйса выпадкова зводзяць у адным месцы, у адзін час двух не вельмі шчаслівых людзей*. – „Звязда” 2005, 16 снежня. У БРС–26, РБС–28 зафіксавана лексема **штрайк**. Лексема **страйк**, як і **страйкаваць** (польск. strajkować), **страйкавец** (польск. strajkowiec), **страйкавы** (польск. strajkowy), фіксуецца толькі СНС.

⁴² I. R. Szkraba, *Samabytnaje słowa...*, s. 143.

⁴³ A. Adamowicz, *Wykinuć niedarecznyja „adnosnyja” słowy*, „Uzwyższa” 1929, 1, s. 115.

УЛЁТКА, -і, ж. (польск. ulotka). Лістоўка. *Помніш распаўсюджаныя на-пярэдадні рэферэндуму ўлёткі з падказкамі, як трэба галасаваць.* – ЛіМ 1998, № 30, с. 5. *Прыішоў да нас чалавек, прадпрымальнік, якому проста надакучыла адчуваць сябе чужынцам на гэтай зямлі, і прапанаваў: а давайце зробім мес-сячнік „Гаворым па-беларуску”. І ў дадатак праспансіраваў выпуск улётка.* – „Звязда” 2002, 19 лістапада. Фіксуецца ГСН, адсутнічае ў СБМ, БРС, РБС.

ФУНДАТАР, -а, м. (польск. fundator). Той, хто засноўвае што-небудзь, дае грошы на заснаванне, фінансуе якое-небудзь мерапрыемства; спонсар. *Пятро пераканаў аднавяскоўцаў, што такі манумент неабходны, а чакаць чыёйсьці да-памогі сёння марна. Ён сам распрацаваў ідэю і знайшоў фундатараў.* – „Звязда” 2003, 26 сакавіка. *Эрлі дадаў: „Іран з’яўляецца дзяржавай – фундатарам тэ-рору, ён займаўся акцыямі, якія мы лічым варожымі і шкоднымі, і мы разгля-даем такі продаж зброі ў гэтым кантэксце”.* – „Настаўніцкая газета” 2005, 10 снежня. Лексема зафіксавана ў БРС–26 (фундатар – асноватэль, вкладчык) і РБС–28. Прадстаўлена ў СБМ, ГСН і РБС (спонсор – спонсар, фундатар), але адсутнічае ў БРС.

ШАРАГОВЕЦ, -оўца, м. (польск. szeregowiec – радавы). Той, хто нічым не вызначаецца сярод іншых; не належыць да каманднага саставу ці кіраўніцкага апарату; радавы, просты, звычайны. *У барацьбе, якую вядзе народ, я не рота і не ўзвод, шараговец...* – ЛіМ 1996, № 26, с. 16. *Ну а „шарагоўцы” сцэны, асабліва ў абласных тэатрах, здабываюць свой кавалак чорнага хлеба ў штодзённай працы.* – ЛіМ 1996, № 17, с. 14. У РБС–28: *рядовой* – сущ. *радавы, шаранговы, чарговы.* Фіксуецца толькі СНС, як і прыметнік **шараговы** (польск. szeregowy).

Параўнаем таксама: *візітоўка* (польск. wizytówka) – візітка (СНС; СБМ, ГСН); *вінаваўца* (польск. winowajca) – віноўнік (СНС); *выразніць* (польск. wyróżnić – вылучыць, адрозніць) – выдзеліць (СНС); *высловіць* (польск. wysłowić) – выразіць, паказаць (СНС); *вычэкваць* (польск. wyczekiwać) – чакаць; падпільноўцаць (СНС); *даўца* (польск. dawca) – той, хто аддае, ахвяруе, да-рыць каму-небудзь што-небудзь (СНС); *збаўчы* (польск. zbawczy) – збавіцельны (СНС; СБМ); *імпартовы* (польск. importowy) – імпартны (СНС); *канцэртowy* (польск. koncertowy) – канцэртны (СНС); *літарацкі* (польск. literacki) – літара-турны (СНС); *матура* (польск. matura) – экзамен на атэстат сталасці; атэстат сталасці (СНС); *незраўнаны* (польск. niezrównany) – непаўторны, непараўналь-ны, выдатны (СНС); *непадлеглы* (польск. niepodległy) – незалежны (СНС); *пад-ставовы* (польск. podstawowy) – асноўны, галоўны (СНС); *накрыёма* (польск. pokrycie) – скрытна, употай, тайком (СНС); *размоўца* (польск. rozmowca) – суразмоўнік (СНС); *святowy* (польск. świątowy) – свецкі (СНС); *уладца* (польск. władca) – уладар (СНС); *уцале* (польск. wcale) – зусім, цалкам (СНС) і інш.

Такім чынам, назіранні паказваюць, што некаторыя шырокаўжывальныя паланізмы пачынаюць фіксавацца нарматыўнымі слоўнікамі. Пры гэтым най-больш яны прадстаўлены ў СБМ і ГСН, менш – у перакладных слоўніках (гл. табліцу). Большая ж частка паланізмаў прадстаўлена выключна ў СНС.

Лексема	СБМ	ГСН	БРС	РБС
амбасада	+	+	+	+
амбасадар	+	+	+	+
адсотак	+	–	+	+
візітоўка	+	+	–	–
выбітны	+		–	–
выбітна	+		–	–
выбітнасць	+	+	–	–
выстава	+	+	–	+
задзіночанне	+	–	–	+
збаўчы	+		–	–
імпрэза	+	+	+*	–
інстытуцыя	+	+	–	–
каляжанка	+	+	–	–
кіроўца	+	+	–	–
наклад	+	+	+	+
напой	+	+	–	+
наступства	+	+	+	–
пляцак	–	–	–	+
стасункі	+	+	–	+
улётка	–	+	–	–
фундатар	+	+	–	+

* Як адпаведнік рус. *импреза*.

Нельга не адзначыць і той факт, што „паралельна ў беларускай мове актывізуецца ў якасці нейтральнай запазычаная лексіка польскага паходжання, засведчаная ў слоўніках з рознымі абмежавальнымі паметамі (уст., разм., абл., кніжн.): *вайсковец, вакацыі, высылкі, гарбата, імбрычак, кавярня, метода, паганства ‘язычніцтва’, паходня, рондаль, службовец, тастамент, ходнік, чыннасць, чыннік...*”⁴⁴. Трэба дадаць, што ў апошніх слоўніках многія з гэтых і падобных лексем прадстаўлены без памет. Хаця тут неабходна ўлічваць той факт, што ў СБМ і ГСН такія паметы ўвогуле адсутнічаюць. У ГСН, у прыватнасці, сказана, што „стылістычныя паметы ў слоўніку не падаюцца, хаця лексічны склад слоўніка неаднародны”⁴⁵. З іншага боку, у СБМ адзначаецца: „З рээстра слоўніка выключаны некаторыя ўстарэлыя і дыялектныя лексічныя адзінкі, а таксама выразныя русізмы”⁴⁶.

Цікава таксама параўнаць, як прадстаўлена разгледжаная лексіка ў перакладных польска-беларускіх і беларуска-польскіх слоўніках. У 2012 г. кафедрай беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта быў падрыхтаваны *Беларуска-польскі*

⁴⁴ H. Arciamionak, *op. cit.*, s. 148.

⁴⁵ *Hramatyczny słownik nazownika*, s. 4.

⁴⁶ *Słownik bielaruskaj mowy*, s. 3.

слоўнік⁴⁷ (далей – БПС), які змяшчае „больш за 40 тысяч слоўнікавых артыкулаў, сярод якіх значнае месца займае сучасная лексіка, што адлюстроўвае змены ў лексічнай сістэме беларускай мовы”⁴⁸. Звяртае ўвагу, што ў слоўніку разглядаемыя лексемы фактычна адсутнічаюць, хаця часткова яны прадстаўлены ў *Польска-беларускім слоўніку* (2005)⁴⁹, з якім аўтары БПС былі знаёмы (ён згадваецца ў прадмове да слоўніка), а таксама зафіксаваны ў СНС: *адсотак, амбасада, выстава, закладнік, імпрэза, кіроўца, наведнік, наклад, стасункі, страйк, улётка, філіжанка* і інш. У БПС зафіксаваны толькі адзінкавыя прыклады такіх лексем, у прыватнасці: *каментар* (польск. komentarz; у адным артыкуле з *каментарый*). Такім чынам, аўтары БПС разглядаюць падобныя лексемы менавіта як польскія і не фіксуюць іх у беларускай частцы слоўніка.

З іншага боку, у БПС зафіксавана некалькі лексем, якія, верагодней за ўсё, узніклі пад уплывам польскіх адпаведнікаў (розных па паходжанні) і не фіксуюцца беларускімі слоўнікамі (або фіксуюцца толькі асобнымі з іх): бел. *беатыфікацыя* – пол. *beatyfikacja*; *катэхізатар* – *katecheta* (рэлігійныя тэрміны; лексема *беатыфікацыя* зафіксавана ў *Слоўніку сучаснай беларускай мовы* пад рэд. М. Р. Прыгодзіча, У. М. Завальнюка⁵⁰); *інтэрвізія* – *interwizja* (варыянт лексемы *інтэрбачанне*).

Такім чынам, звычайна новыя і актуалізаваныя запазычанні з польскай мовы з’яўляюцца дублетами нарматыўных беларускіх лексем. Нягледзячы на неадназначнае стаўленне да іх носьбітаў беларускай мовы і лінгвістаў, яны пачынаюць фіксавацца нарматыўнымі аднамоўнымі і перакладнымі лексікаграфічнымі выданнямі. У далейшым частка з іх можа замацавацца ў беларускай літаратурнай мове пры ўмове семантычнай або стылістычнай дыферэнцыяцыі адносна сваіх дублетаў ці ў выпадку „выцяснення” нарматыўнай лексемы. Некаторыя лексемы могуць зноў перайсці ў пасіўны запас, як гэта адбывалася ўжо ў 30-я гады ХХ ст.

Бібліяграфія

- Adamowicz Anton**, *Wykinuć niedarecznyja „adnosnyja” slowy*, „Uzwyższa” 1929, 1.
Arciamionak Hienadz, *Bielaruska-polskaje leksychnaje uzajemadziejannje na suczasnym etapie*, [u:] *Bielaruskaja mowa: szlachi razwiccia, kantakty, pierspiektywy*: Materyjały III

⁴⁷ *Słownik białorusko-polski*, Uniwersytet Warszawski, Katedra Białorutenistyki, red. T. Chylak-Schroeder, J. Głuszkowska-Babicka, T. Jasińska-Socha / *Bielaruska-polski słownik*, red. T. Chylak-Szredar, J. Hłuszkouskaja-Babickaja, T. Jasińskaja-Socha, Warszawa: Warszawski Uniwersytet, katedra białorusistyki, 2012.

⁴⁸ *Słownik białorusko-polski*, s. 9.

⁴⁹ J. W. Wołkawa, W. L. Awiława, *Polska-bielaruski słownik: zwysz 40000 słow*, red. H. A. Cychun, 2 wyd., Minsk 2005.

⁵⁰ U. M. Zawalniuk, M. R. Pryhodzicz, W. K. Ramancewicz, *Słownik suczasnej bielaruskaj mowy*, red. M. R. Pryhodzicz, U. M. Zawalniuk, Minsk: Narodnaja aswiewta, 2009.

- Miżnar. kanhresa bielarusistau, Bielarusika / Albaruthenica, kn. 19, red. H. Cychun i insz., Minsk: „Bielaruski knihazbor”, 2001
- Bachańkou Arciem Jafimawicz**, *Razwiccio leksiki bielaruskaj litaraturnaj mowy u sawiecki pieryjad: sacyjalinhwistyczny narys*, Minsk: Akademija Nawuk Bielaruskaj SSR, Instytut mowaznaustwa imia Jakuba Kołasa, Nawuka i technika, 1982.
- Bachańkou Arciem Jafimawicz, Wiesztart Halina Fieliksaun, Pryszczepczyk Anna Michaj-launa**, *Ci hłyboka dumau recenzient?*, „Połymia” 1987, 12.
- Bajkou Mikola, Niekraszewicz Ściapan**, *Bielaruska-rasijski słownik*, Miensk: Dżiaržaunaje wydawiectwa Bielarusi, 1926.
- Bajkou Mikola, Niekraszewicz Ściapan**, *Rasijska-bielaruski słownik*, Miensk: Dżiaržaunaje wydawiectwa Bielarusi, 1928.
- Bielaruskaja mowa: Najnowsze dzieje języków słowiańskich**, red. Alaksandr. Lukašanec, Mikalaj Prigodzič, Lidzija Sjameška, Opole 1998.
- Bielaruska-ruski słownik**, u 3 t. (Bolsz za 110.000 słou), red. Alaksandr Alaksandravic Łukaszaniec, 4 wyd., pieraprac. i dap., Minsk: NAN Bielarusi, In-t mowy i litaratury imia Jakuba Kołasa i Janki Kupały, 2012.
- Bielaruskaja nawukowaja terminolohija**, wyp. 1. *Elementarnaja matematyka*, Miensk: Inbiełkult, 1922.
- Bulachau Michail Hapiejewicz**, *Razwiccio bielaruskaj litaraturnaj mowy u XIX–XX stst. wa uzajemaadnosinach z inszymi sławianskimi mowami*, Minsk: AN BSSR, Bielarus. kam. sławistau, 1958.
- Burlyka Iwan, Danilowicz Mikalaj, Pamiečka Nina, Sciacko Pawiel**, *Ci niama u artykule Paula Szuby bielarusafobstwa?*, „Rodnaje słowa” 1997, 12.
- Etymalahiczny słownik bielaruskaj mowy**, t. 6, red. Hienadź Apanasawicz Cychun, Minsk: Bielaruskaja nawuka, 1990.
- Hiermanowicz Iwan Klimawicz**, *Palanizny u bielaruskaj litaraturnaj mowie 20 – pierszaj palawinie 30-ch hadou XX stahoddzia*, „Wiesci AN BSSR. Sier. hramad. naw.” 1962, 2.
- Hramatyczny słownik nazounika**, red. Walancina Paulauna Rusak, 2 wyd., daprac., Minsk: NAN Bielarusi, Centr dasled. bielarus. kultury, mowy i lit., „In-t mowy i lit. imia J. Kołasa i J. Kupały”, 2013.
- Kacapau Leanid**, *Wyštawka – słowa na cwiordym hruncie*, „Nastaunickaja hazieta” 2002, 5 studz.
- Kandracionia Iryna Uładzmiraua**, *Nulawaja sufiksacyja u sistemie suchasnaha bielaruska-ha słowautwarennia*, [u:] *Bielaruskajaja mowa u druhoj pałowie XX stahoddzia*, Materyjały Miżnar. nawuk. kanf. (Minsk, 22–24 kastr. 1997 g.), red. Mikalaj Ryhorawicz Prygodzicz, Minsk: Biełdżiarżuniwersitet, 1998.
- Kandracionia Iryna Uładzmiraua**, *Nulsufiksalnyja nazouniki wa uschodniesławianskich i polskaj mowach*, [u:] *Bielaruskaja i ruskajaja mowa u Bielarusi: Prablemy funkcyjanawannia i uzajemadziejannia*. Tez. dakł. nawuk. kanf., pryswicz. 20-hoddziu addz. biełrus.-rus. moun. suwiaziej (siektara ruskaj mowy), red. Alaksandr Alaksandravic Łukaszaniec, Minsk: NAN Bielarusi, In-t mowaznaustwa, 1997.
- Kapyłou Ihar Leanidawicz, Koszczanka Uładzimir Alaksandravic**, *Korpus tekstau jak asnowa aptymizacyi padrychtouki fundamentalnaha „Thumaczalnaha słownika bielaruskaj*

- mowy*”, [u:] *Komputiernaja lingwistika: naucznoje naprawlenije i uczebnaja disciplina*: sb. naucz. statiej, wyp. 1, ried. W. I. Kowal, Gomiel: Gomielskij Gosudarstwienyj Uniwersitit im. F. Skoriny, 2010.
- Kaurus Aleś Alaksandravic**, *Da swajho słowa*, „Połymia” 1995, 5.
- Krukouski Mikalaj Ihnatawicz**, *Ruski leksiczny upły na súčasnuju bielaruskuju literaturnuju mowu*, Minsk: Wydawiectwa AN Bielaruskaj SSR, 1958.
- Lepieszau Iwan Jakaulewicz**, *Nowyja słowy aposznych hadou*, „Rodnaje słowa” 1999, 2.
- Łukaszaniec Alaksandravic**, *Miżslawianskaje mounaje uzajemadziejannie i dynamika literaturnaj normy (bielaruskaja mowa pamiż ruskaj i polskaj)*, [u:] *Idem, Bielaruskaja mowa u XXI stahoddzi: razwiccio sistemy i prablemy funkcyjnanawannia*, Minsk: Bielaruskaja nawuka, 2014.
- Łukaszaniec Alaksandr Alaksandravic**, *Prablemy súčasnaha bielaruskaha słowautwarennia*, Minsk: Bielaruskaja nawuka, 2013.
- Łukaszaniec Alaksandr Alaksandravic**, *Aktyunyja pracesy u súčasnym bielaruskim słowautwarenni*, [u:] *Bielaruskaja mowa u druhoj pałowie XX stahoddzia*: Materyjały Miżnar. nawuk. kanf., Minsk: Bielaruski dziażauny uniwersitet, 1998.
- Leksikalohija súčasnaj bielaruskaj literaturnaj mowy**, red. Jafimawicz Bachańkou, Minsk: Nawuka i technika, 1994.
- Romaniuk Luba**, *Da historyi polska-bielaruskich leksicznych uzajemasuwiазiej*, [u:] *Nawukowy zbornik*, 2, Bielastok: Bielaruskaje hramadska-kulturnaje tawarystwa, 1964.
- Rusko-bieloruskij słowar’/Ruska-bielaruski słounik**, 3 t., red. Aleksandr Alaksandravic Łukaszaniec, izd. 10, pierierab. i dop., Minsk: NAN Bielarusi, In-t jazyka i litieratury im. Jakuba Kołasa i Janki Kupały, 2012.
- Ruska-bielaruski słounik**, red. Jakub Kołas, Kandrat Krapiwia, Piatro Hlebka, Minsk: Dziażaunajе wydawiectwa zamieżnych i nacyjanalnych słounikau, 1953.
- Padłužny Alaksandr Iosipawicz**, *Mowa: súčasnaść i buduczynia*, „Bielaruskaja dumka” 2006, 10.
- Padłužny Alaksandr Iosifawicz**, *Ненарматыўная лексіка ў тэрміналогіі і перыядычным друку*, [w:] *Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі*: Арт. і матэрыялы міжнар. навук.-метад. канф., 22–23 маја 1998 г., Homel: Homiel. dziaż. un-t imia F. Skoryny, 1998.
- Sadouski Piotra**, *Czas odumu. Da wychadu 5-tomnaha tłumaczalnaha słounika bielaruskaj mowy*, „Połymia” 1986, 5.
- Sciacko Pawieł Uładzimirawicz**, *Prablemy normy, kultury mowy*: nawucz. dapam., Hrodna: Hrodzienski dziażauny uniwersitet imia J. Kupały, 1998.
- Sciacko Pawieł Uładzimirawicz**, *Prablemy leksicznaha narmawannia bielaruskaj mowy*: nawucz. dapam., Hrodna: Hrodzienski dziażauny uniwersitet imia J. Kupały, 1999.
- Sciacko Pawieł Uładzimirawicz**, *Pra wystawu i smietankowaje masła*, „Rodnaje słowa” 1992, 6.
- Sciacko Pawieł Uładzimirawicz**, *Wystawa... Naturalnaje u bielaruskaj mowie słowa*, „Rodnaje słowa” 1994, 1.
- Sciacko Pawieł**, *Ci niama u artykule Paula Szuby bielarusafobstwa?*, „Rodnaje słowa” 1997, 12.

- Słownik bielaruskaj mowy**, red. Alaksandr Alaksandrawicz Łukaszaniec, Walancina Paulau-na Rusak, Minsk: NAN Bielarusi, In-t mowy i lit. imia Jakuba Kołasa i Janki Kupały, 2012.
- Słownik haworak centralnych rajonau Bielarusi** [u 2 t.], red. Jeudakija Sciapanaua Miacielskaja, Minsk: Uniwiersiteckaje, 1990.
- Słownik bielaruskich haworak paunoczna-zachodniaj Bielarusi i jaje pahraniczczu**, t. 2, red. Józefa Flaryjanauna Mackiewicz, Minsk: Nawuka i technika, 1980.
- Słownik haworak centralnych rajonau Bielarusi**, [u 2 t.], t. 1, red. J. S. Miacielskaja, Minsk: Uniwiersiteckaje, 1990.
- Słownik białorusko-polski**, red. Teresa Chylak-Schroeder, Jadwiga Głuszkowska-Babicka, Teresa Jasińska-Socha / *Bielarуска-polski słownik*, red. T. Chylak-Szredar, J. Hłuszkouskaja-Babickaja, T. Jasińska-Socha, Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Katedra Białorusienistyki, 2012.
- Stankiewicz Janka**, *Bielarуска-rasijski (Wialikalitouska-rasijski) słownik / Byelorussian-Russian (Greatlitvan-Russian) Dictionary*, New York: Published by: Lew Sapieha Greatlitvan (Byelorussian) Foundation, 1992.
- Szakun Lew Michajławicz**, „Uschodnija” i „zachodnija” krynicy papauniennia leksicznych srodkau bielaruskaj mowy, „Wiesnik Biel. dziarz. un-ta. Sier. 4, Fiłałohija. Żurnalistyka. Piedahohika. Psichalohija” 1995, 2.
- Szkraba Iryna Ryhorauna**, *Samabytnaje słowa: Słownik bielaruskaj biezekwiwalentnaj leksiki (u ruskamounym daczynienni)*, Minsk 1994.
- Szkraba Iryna Ryhorauna**, *Waryjanthaść u sfery inawacyj*, [u:] *Jazyk i socyum*: Materiały IV Międzunar. naucz. konf, 1–2 diek. 2000 g, w 2 cz., cz. 2, Minsk: Bieloruskij gosudarstwiennyj uniwersitet, 2001.
- Szuba Paweł Pawławicz**, *Polski upłyu na mowu bielaruskich srodkau masawaj infarmacyi*, „Rodnaje słowa” 1997, 10.
- Tłumaczalny słownik bielaruskaj litaraturnaj mowy**, red. Michaił Ramanawicz Sudnik, Mikalaj Niławicz Kryuko, 2 wyd., Bielarskaja encykłapedyja im. Pietrusia Brouki, Minsk 1999.
- Tłumaczalny słownik bielaruskaj mowy**, red. Kandrata Kandratawicz Atrachowicz (Kandrat Krapiwu), u 5 t., t. 1, Belaruskaja sawieckaja encykładedyja, Minsk 1977.
- Ułasiewicz Wiktoryja Iwanauna, Dauhulewicz Natalla Mikalajeuna**, *Słownik nowych słou bielaruskaj mowy*, Instytut mowy i litaratury imia Jakuba Kpłasa i Janki Kupały NAN Bielarusi, Minsk: Wydawiectwa „TetraSistems”, 2009.
- Wolkawa Jauhienija Witaljeuna, Awilawa Walancina Ludwikauna**, *Polska-bielaruski słownik*: zwysz 40000 słou, red. H. A. Cychun, 2 wyd., Minsk 2005.
- Zawalniuk Uładzislau Macwiejewicz, Pryhodzicz Mikalaj Ryhorawicz, Ramancewicz Walancina Karlauna**, *Słownik suczasnaj bielaruskaj mowy*, red. Mikalaj Ryhorawicz. Pryhodzicz, Uładzislau Macwiejewicz Zawalniuk, Minsk: Narodnaja aswieta, 2009.
- Zaprudski Sirhiej**, *Staulennie da niekatorych inawacyj bielaruskaj mowy (pawodle dadziennych sacyjalinhwistycznaha apytannia)*, „Studia Białorusienistyczne” 2008, 2, s. 303–327, [w:] <http://www.bs.u.by/Cache/pdf/213073.pdf>.
- Żurauski Arkadź Iosifawicz**, *Prablemy norm bielaruskaj litaraturnaj mowy*, Minsk: AN Bielarusi. Biel. kam. sławistau, 1993.

Streszczenie

Artykuł został poświęcony nowej leksyce pochodzenia polskiego w języku białoruskim na początku XXI wieku. We współczesnym języku białoruskim zazwyczaj nowe zapożyczenia z języka polskiego stanowią dublety leksemów białoruskich, należących do odmiany literackiej. Zapożyczenia te, pomimo niejednoznacznego stosunku do nich użytkowników języka i lingwistów, trafiają do publikacji leksykograficznych.

Słowa kluczowe: proces leksykalny, zapożyczenie, polonizm, nowe zapożyczenie, dublet leksykalny, korpus leksykalny, słownik ortograficznym, słownik dwujęzyczny

Рэзюме

Артыкул прысвечаны новай лексіцы польскага паходжання ў беларускай мове пачатку XXI ст. і вопыту яе лексікаграфічнага апісання. Характэрным для сучаснай беларускай мовы з'яўляецца тое, што ў ёй актывізуецца працэс запазычвання лексікі з польскай мовы і праз яе пасрэдніцтва. Звычайна новыя і актуалізаваныя запазычанні з польскай мовы з'яўляюцца дублетамі нарматыўных беларускіх лексем. Нягледзячы на неадназначнае стаўленне да іх носьбітаў беларускай мовы і лінгвістаў, яны пачынаюць фіксавацца нарматыўнымі аднамоўнымі і перакладнымі лексікаграфічнымі выданнямі.

Ключавыя словы: лексічны працэс, лексема, запазычанне, паланізм, новае запазычанне, актуалізаванае запазычанне, лексічны дублет, слоўнікавы склад, слоўнік, арфаграфічны слоўнік, перакладны слоўнік

Summary

The article is devoted to new lexemes of Polish origin in the Belarusian language in the beginning of the 21st century and the experience of its lexicographic description. The process of borrowing lexemes from the Polish language and through its mediation is a characteristic feature of the modern Belarusian language which is being actualized in it. Normally, new and actualized borrowings from the Polish language are doublets of standard Belarusian lexemes. Despite the ambiguous attitude of the Belarusian language native speakers and linguists to them, they begin to be fixed in normative monolingual and bilingual dictionaries.

Key words: lexical process, lexeme, borrowing, Polonism, new borrowing, actualized borrowing, lexical doublet, vocabulary, dictionary, orthographic dictionary, bilingual dictionary